

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 11, BEOGRAD, UTORAK, 23. JANUAR 2007.

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Ilić, Tomislav Marković, Saša Ćirić; Autor fonta Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.co.yu, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 6. februara

MIXER

Piše: Saša Ilić

CRNI UNIVERZITETI

Pseudo-Legija u procesu blokiranja suočavanja s prošlošću

CRVENI UNIVERZITETI

U knjizi *Kazivanje o jednom pokoljenju*, Rodoljub Čolaković beleži svoja sećanja na vreme tamnovanja u mitrovačkom zatvoru sa Mošom Pijade. Ovo *Kazivanje* može biti zanimljivo pri pokušaju da se razume mehanizam *aktiviranja* diskursa *zatvorske literature* u Srbiji danas. Osim upoznavanja sa arhitektonikom zatvora i zatvorskom svakodnevicom, Čolakovićev tekst svedoči o statusu znanja u okviru ove poznate jugoslovenske kaznionice. Moša Pijade je revolucionisao sistem borbe za prava zatvorenika, jer kako kaže Čolaković, nakon njihovog prvog zajedničkog štrajka glađu, nastaje nova legenda o robijaškom otporu. Radilo se o borbi za stvaranje posebnog odeljenja u okviru mitrovačkog zatvora koje će kasnije biti nazvano „političkim odeljenjem“, a mnogo kasnije i „crvenim univerzitetom“. Sledeći korak komunista u zatvoru bio je pronalaženje načina da pomognu radničkom pokretu od kojeg su fizički bili odvojeni. Mošina ideja bila je jednostavna: iskoristiće zatvorsku situaciju za samoobrazovanje. Tako je otpočeo dug proces učenja lekcija iz političke ekonomije, istorije radničkog pokreta, kao i prevođenja marksističke literature, i to Marksovog *Kapitala*, *Bede filozofije* i *Kritike političke ekonomije*. Tokom ovih prevodilačkih workshopova nastajao je novi fond reči, budući da je oslanjanje na Vukov *Riječnik* bilo od slabe koristi. Mošina grupa je koristila francuske i nemačke prevode i rečnike pomoću kojih je nastojala da na tadašnji srpsko-hrvatski prevedu pojmove neophodne za razumevanje *sopstvene društvene situacije*. Umesto Vukovog „espapa“ npr. trebalo je upotrebiti reč „roba“, a namesto Marksovog „vergegenständliche Arbeit“ trebalo je naći ekvivalent kao što je „opredmećeni rad“. Uglavnom,

OVAJ TEKST JE PISALA VEŠTA, ISPISANA RUKA, ALI PRILIČNO BRZO, BEZ VELIKIH DORADA, OSLOBOĐENA BALASTA AUTORSTVA I BRIGE ZA SVOJE IME. *GVOZDENI ROV* JE PROGRAMSKI KODIRAN TEKST KOJI IMA JAKU TRADICIJU U NOVIJOJ SRPSKOJ KNJIŽEVNOSTI

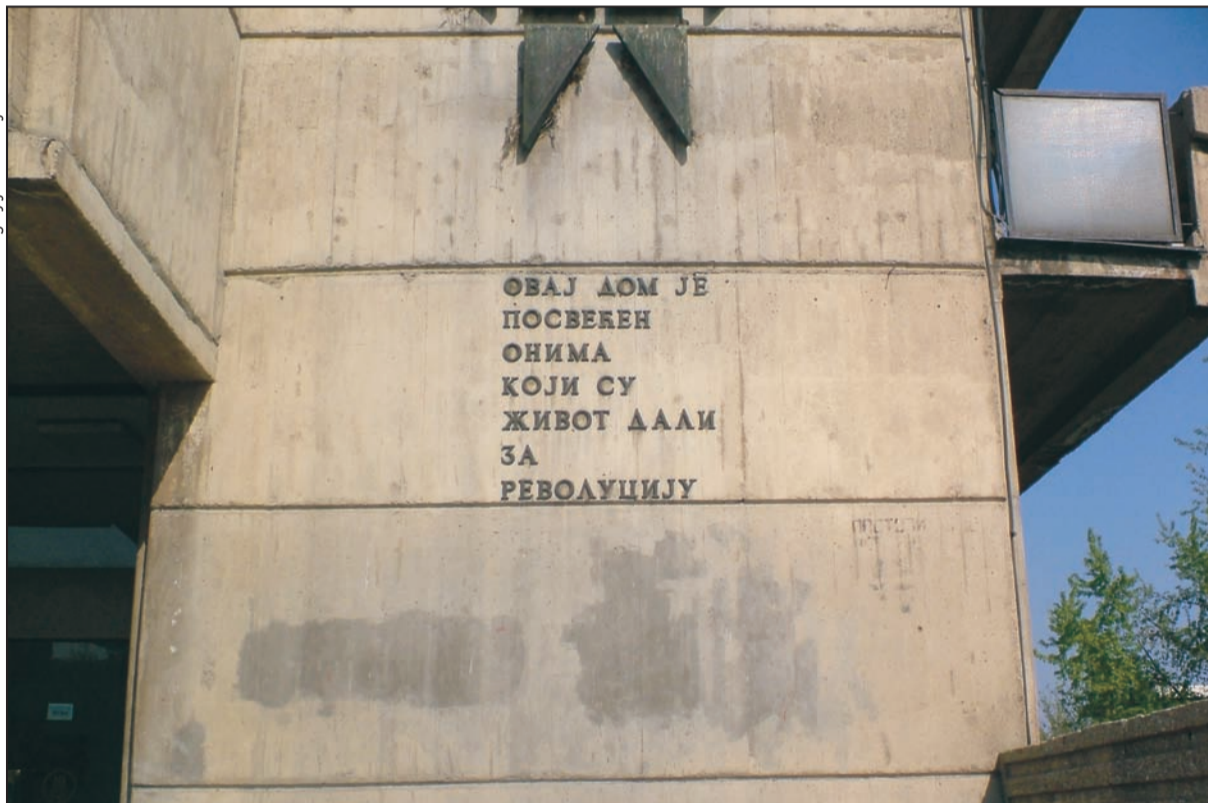
većina termina koje danas koriste naši ekonomisti, pa i političari, skovana je na *crvenom univerzitetu*, mimo vukovskog narodnjačkog lingvističkog korpusa.

URNEBESNI PROTOKOL SRPSKIH MUDRACA

Poslednjih godina, u Srbiji je *zatvorska literatura* ponovo u modi. Postavlja se pitanje šta je pravi uzrok ovog književnog trenda. Roman *Gvozdeni rov*, čiji je autor navodno Milorad Ulemek Legija, prvooptuženi za ubistvo premijera Đinđića, već je pre svog objavljivanja postao glavna tema štampanih i elektronskih medija. Početkom decembra 2004, očigledno kada se prelomljeni rukopis našao u štampariji Narodne knjige na Batajničkom drumu, počela je reklamna kampanja. U tome su prednjačili *Kurir* i *Evropa*, a udarne teme bile su: kada je to pisano, gde i ko će to objaviti? Već iz prvih tekstova se moglo lako nazreti da će izdavač biti Narodna knjiga, s obzirom na to da je Miličko Mijović jednom prilikom izjavio „da je Ulemekov roman *veoma dobro napisan*, da se lako čita i da će na tržištu sigurno biti bestseller“ (*Kurir*, 08.12.2004). O tekstu romana je pisao jedino Dejan Anastasijević poričući mogućnost da je autor knjige neko drugi osim Ulemeka.

Analizirajući njegovo pismo, Anastasijević je zapazio da roman obiluje gramatičkim greškama, ali da „ima prilično čvrstu strukturu, i slobodno se može reći da je dobro osmišljen, mada su ideja i realizacija u priličnom neskladu“ (*Vreme*, 13.01.2005). Međutim, *Gvozdeni rov* je napisan u tradiciji nacionalističke literature kakva se pisala osamdesetih godina sa svim važnijim punktovima tog pisma, koje su Milorad Pavić i Goran Petrović dodatno *uresili* vizantijskom čipkom. Nema to veze sa ratnom, tj. antiratnom pričom. Roman je ispriповedan u prvom licu i u realnom vremenu radnja je uglavnom statična (junak je ranjen i zatrpan u zemunici), dok u plošno-psihološkom vremenu romana priča obuhvata period junakovih mladičkih dana u Beogradu s kraja osamdesetih, reminiscencije na roditelje, devojku Lelu, posetu UKS-u, ratnu inicijaciju i boravke na ratištima. Roman je pisan jednostavnim jezikom, a najveći pripovedački napor uloženi je da se tehnički opiše famozni „Gvozdeni rov“¹. Ratne epizode predstavljaju melanž scena iz filmova *Lovac na jelene* i *Lepa sela lepo gore*, opisi militarističkog ambijenta svode se na *Ars poetica* iz vojničkog (JNA) uputstva za korišćenje *apovke*, pancira i otvaranje konzerve u otežanim uslovima. Neko ko je proveo bar jedan dan u Legiji stranaca mogao bi to znatno inventivnije da napiše, ali zato drugi segment knjige, koji se čini mnogo va-

Fotografije su snimljene u Boru

Zid heroja

žniji od boračkog žitija, teče prilično glatko a odnosi se na ritualno ponavljanje svih opštih mesta srpske nedaće koja po nalogu *žanra* moraju da se uvežu u priču: evociran je Gazimestan više puta, Cazinska krajina, očinski lik generala Mladića, disciplinovana Arkanova garda, božićni pokolj u Kravicama kod Srebrenice. Slede literarne reminiscencije na nabijanje na kolac u Andrićevom romanu *Na Drini ćuprija* i filmu *Banović Strahinja*, vojne ofanzive Bljesak i Oluja, dok je centralna priča (*srce tame* ove knjige) ispričana u ambijentu Udruženja književnika Srbije. Po lakoći kojom se opisuju te scene, vidi se da pripovedač najlakše „pliva“ u svojoj matičnoj sredini, zna imena i narav kelnera, dobro slika portrete sabesednika. Na nekoliko stranica u formi disputa, izlaže se *memorandumska filozofija* zavere protiv Srba:

¹ Autor projekta rova u romanu je izvesni Gvozden, oficir staroga kova i zdrave seljačke pameti koji je pao kao žrtva nadobudnog bezbednjaka iz Beograda. Po njemu je rov dobio ime, a čitava priča predstavlja jednu od najtoplijih posveta omiljenoj lektiri i kreatoru mnogih rovova - Dobrici Ćosiću, čiji je Gvozden iz romana *Daleko je sunce* inkarnirao u nesrećnog projektanta, dok je njegovo partijsko ime Ćora postalo nosilac naracije *Gvozdenog rova*.

MIXER

Saša Ilić: Crni univerziteti

CEMENT

Aleksandar Novaković: Stvar pameti

ŠTRAFTA

Tomislav Marković: Rečnik paraknjiževnih termina

VREME SMRTI I RAZONODE

Tomislav Marković: Ne mogu da se setim jedne prepečenice
Marjan Čakarević: Nebolomstvo
Saša Ćirić: Saboranija
Miloš Živanović: Vizija Šerloka Ćerača

BULEVAR ZVEZDA

POPOVIĆ, Danko

BLOK BR. V

Kosmoplovci: A šta će reći ljudi

raspravlja se o vladarima iz senke, o novom svetskom poretku, ali na tragu Konfučija, Lao Cea i Platona sa posebnim osvrtom na njegovu *Državu*. Za detektovanje pojedinih znanja pripovedača interesantna je i pojava đavola u epizodi koja je napisana kao palimpsest preko prepoznatljive matrice Lazarevićeve pripovetke „Sve će to narod pozlatiti“.

(PARA)DRŽAVNI KNJIŽEVNI PROJEKAT

Pored nekoliko uklopljenih biografskih podataka iz Ulemekovog života, sasvim je očigledno da *Gvozdeni rov* nije napisao on. Iako je reč o izuzetno slaboj knjizi, ili još bolje rečeno o polufabrikatu, takvu dramaturgiju, fakturu, kombinaciju dijalekatskih registara i govora u romanu on nije mogao da postigne. O neophodnim znanjima (koja uistinu nisu velika, ali ni takva ne predstavljaju vojne *književne kompetencije*) za pisanje pojedinih epizoda ne treba ni govoriti. Ovaj tekst je pisala *vešta, ispisana* ruka, ali prilično brzo, bez velikih dorada, oslobođena balasta autorstva i brige za svoje ime. *Gvozdeni rov* je programski kodiran tekst koji ima jaku tradiciju u

novijoj srpskoj književnosti. Mogao ga je napisati autor *Knjige o Milutinu* ili pisac *Poslednjeg leta za Sarajevo*, potpisnik *Male Azije*, ili *Bosonogi* koji je ostao bez srpskog neba. Mogao je bilo ko od preživelih potpisnika Memoranduma SANU ili njihovih bliskih saradnika. Pučke napeve u knjizi mogao je ispevati autor pesme „Ostani dubre do kraja“. U tonu ovog romana dominira *starački glas* koji ni nekoliko reči iz beogradskog žargona nisu mogle da podmlade. Takođe, prisutno je jako memorandumsko uverenje i staračko razočaranje Miloševićem, koji nije uspeo da do kraja sprovede militantni imperativ autorskog kolektivnog tela. U prvi plan izbija prezir prema demokratskom društvu i antiratno raspoloženim pojedincima koji su omeli Srbiju na putu do ratne pobe.

Gvozdeni rov predstavlja najunosniji književni projekat koji je Srbija imala posle 2000. godine. Za ovu knjigu je raspisan interni konkurs, zadati su parametri priče, uplaćen je novac za medijsku kampanju, pronađen je najugledniji srpski izdavač i roman je plasiran na tržište pod imenom Milorada Ulemeka u tiražu od 70.000 primeraka i po ceni od 250 dinara. Po nekim proračunima, ovaj književni projekat je doneo zaradu između 150 i 200 hiljada evra, ali i neprocenjivi antidemokratski politički profit. Ime Milorada Ulemeka je ovom prilikom upotrebljeno kao rezonantna kutija za prepoznatljivi glas autorskog kolektivnog tela. Kao važan element medijske reklame, iskorištena je činjenica da je knjigu napisao robijaš, čovek koji je optužen za mnogostruka ubistva, a pre svega za ubistvo premijera. Za razliku od klasičnog *zavorskog pisma*, na koje se poziva Momo Kapor kada hvali ovaj roman (Vijon, Vajld, Paund), ovde se radi o nečemu suprotnom. Bilo je, dakle, neopodno *importovati*, odnosno uvesti znanje, makar i fiktivno, putem medija, u zatvorsko okruženje Milorada Ulemeka, kako bi se

ono vratilo u spoljni svet obeleženo njegovom robijaškom austom. Očigledno se računalo da će kao takvo moći lakše da utiče na ponovno uspostavljanje monopola nad javnom interpretacijom recentne prošlosti, koji je donekle bio narušen posle petog oktobra.

CRNI UNIVERZITETI

Za razliku od *crvenih univerziteta*, novi srpski narodni univerziteti se pre mogu okarakterisati kao *crni*, ali im se ne može poreći svest o modelu koji su preuzeli. Inače, po istom principu je funkcionisala i čitava ideologija Miloševićeve vladavine, počev od floskula o borbi protiv svetskog imperijalizma, te zaštiti suvereniteta, politici navodne miroljubive koegzistencije Srbije sa susedima, pa sve do novog *bombaškog procesa* u Hagu, odavanja pošte njegovim posmrtnim ostacima u Muzeju revolucije i groteskne sahrane uz ruske balalajke, patetične govore i radničke balade (*Konjuh planinom*). Ova poslovična zamena teza je uslovala da se diskurs *robijašnice* kao *narodnog univerziteta* ponovo aktivira. Ideja kreatora ovog modela, kako onih u emigraciji, pre svega ruskoj, tako i onih okupljenih oko autorskog kolektivnog tela, bila je da se u pogodnom trenutku plasira u javnost tekst koji bi posredovao i utvrdio staro znanje o „našoj društvenoj stvarnosti“. U prazno autorsko mesto nije moglo biti upisano ničije ime do Milorada Ulemeka Legije, jer je samo ono obezbeđivalo sve parametre za proizvodnju bestselera crnih univerziteta (karakteristični novinski naslovi su „Prvo pero zatvora“, „Legija ponovo piše i sprema bekstvo“, „Legija se raspisao“ itd). Nakon *Gvozdenog rova*, robijaški diskurs je legitimisan u srpskoj javnosti i „prepoznat“ kao važan segment kolektivne priče o prošlosti. Na talasu te legitimizacije, posle četvorotomnog *Pseudo-Legije* (tu su i *Legionar*, *Momci iz Brazila* i *Juda*), protekle godine

su se pojavile još dve knjige sa robijaškim predznakom. To je zbirka poezije *Tamne pesme* Dragoljuba Milanovića, bivšeg direktora RTS-a sa stalnom adresom u požarevačkoj Zabeli, i dnevnik pod naslovom *Slučaj Nacionalni stroj* Gorana Davidovića Firera, tadašnjeg pritvorenika na Klisi u Novom Sadu, potom osuđenog na godinu dana zatvora. Prvu knjigu je objavio ugledni beogradski izdavač Slobodan Mašić u renomiranoj ediciji „Nova“, dok je druga izašla u maloj zrenjaninskoj izdavačkoj kući Art-projekt Ivana Danikova sa recenzijom Nebojše Pajkića, u ediciji „Čiste duše“. U oba slučaja se radi o prvencima. I dok Milanović opeva Miloševićeve zatvorske dane (*Između debelih zidova Sheveningena, / dok korača u krug tražeći malo sunca, / žali se samom sebi Slobodan...*), dotle se u Davidovićevom dnevniku rekonstruiše društveno-politička situacija u zemlji koja je, po njegovom sudu, dovela do akcije na novosadskom Filozofskom fakultetu. Tu je i kompletan tekst Programa i Statuta neonacističke grupe Nacionalni stroj kao i opisi delinkventske svakodnevice u maniru *Rumper-Stumper* narativa. Ono što je zajedničko svim ovim knjigama, njihovim autorima i izdavačima svakako je napor da se neke stvari u društvu zauvek fiksiraju, pre svega u domenu interpretacije prošlosti. Ove knjige operišu narativima teorije zavere, demokratije kao diktature, nudeći tobože jedino *pravo istorijsko znanje*. Diskurs crnih narodnih univerziteta u Srbiji danas utiče na blokiranje procesa ovladavanja prošlošću u humanističkom pa i pravnom pogledu jer, kako to kaže Helmut Dobil, „jedan politički sistem može da ojača svoju demokratsku kulturu samo u meri u kojoj otvara prostor sećanju na *onu* prošlost“.

Ovaj politički sistem i njegovi književni projekti zasigurno to ne čine ■

CEMENT

Piše: Aleksandar Novaković

STVAR PAMETI

Kritički osvrt na film Mike Aleksića *Stvar srca*

Ako se da suditi po prvom filmu Mike Aleksića *Stvar srca*, vreme naivnih kvizova je prošlo. Nema više pitanja za tri miliona, pomoći prijatelja, glasa publike. Postoji samo jedno, ultimativno pitanje: O čemu se radi u *Stvari srca*? Ko da tačan odgovor dobiće i tri miliona i silnu lovu rezervisanu za Egzibicionistu godine u *Velikom bratu*, a maznuće i onu šargarepu koja stalno mami magarca.

Ako vam gore navedeno zvuči kao sprdnja, sagledajmo to onda iz vizure priče. Rečje o Aleksi, pripadniku specijalnih jedinica koji se vraća sa ratišta i pred vratima stana koji deli sa suprugom Jovanom, sudari se sa neznancem. Nepoznati je, čini se, njen ljubavnik. Ludo ljubomorani, Aleksa sistematski maltretira Jovanu dok je ne otera u duševnu bolnicu. Slede konsultacije vojnika sa svojom sestrom, monahinjom, potraga za neznancem u kojoj mu pomažu pripadnici jedinice, zatim povratak u zavičaj (Zlatibor - ovde verovatno „glumi“ Kosovo) koji Jovanu vodi do duševnog izlečenja, a vojnika do spoznaje da je „ljubavnik“ niko drugi do on sam. Jasnije? No, tek sada počinju problemi.

Možda stvarna poruka ovog filma i nije bitna, možda je u pitanju sklepana larpurlartistička građevina koja se jednim trošnim stubom oslanja na citate Tarkovskog, a drugim na reklamne dokumentarce za naše turističko čudo - Zlatibor. Drugi stub je kudikamo stabilniji. Zlatiborska priroda je predivno prikazana u svim godišnjim dobima i majstor fotografije nema čega da se stidi. Kad ne bi postojali priča, smušena poslastičarka Jovana i muž joj Aleksa-specijalac, Beograd koji uživa u miru, pečeni jagnjici i uskršnja jaja usred rata, pripadnici (para)vojne jedinice koji osvajaju zamagljene pustoši, monahinje koje govore u šiframa pozajmljenim od „sensaija“ borilačkih veština, dakle, ka-

Entropija raste

da ne bi postojalo ono što čini reumatičnu kičmu filma - bio bi to divan dokumentarac o prirodnim lepotama Zapadne Srbije. Ovako je to ostvarenje koje nas svojim hirovitim fleš-bekovima i fleš-forwardima bacaka gore-dole, a poruka filma koja na kraju izranja igra se sa zdravim razumom.

Najtačnije tumačenje ovog filma je da je on, ni manje ni više, poziv na odbranu *tradicionalnih srpskih vrednosti* (TSV). Elem, zaljubljeni par je onaj idealni duet koji se još u detinjstvu zakleo na vernost. Venčali se sa trinaest, stali pred oltar sa osamnaest. Naravno, pred njima je idilična budućnost - iako izbegli, dobili su dvoetažni stan u centru grada, ona pravi slatkiše, a on, k'o pravi mužjak, ratuje. Oboje su Srbi iz dijaspore, prožeti nacionalnim osećanjem, a njihova se ranjava srca mogu isceliti samo ako se vrate na teritoriju s koje su proterani. Reklo bi se, doduše, da njihovi emotivni problemi ne zavise toliko od povratka koliko od neuračunljivosti manje privlačne polovine, izazvane, recimo, teškim ratnim traumama. Avaj, ako očekujete objašnjenje u vidu potresnih slika sa ratišta, grešite. Naša vojska prolazi kroz borbe kao nož kroz sir, neprijatelj protiv kojeg se bore je nevidljiv, a jedino su njegova zlodela, spaljene kuće, očita. Šta se sa srpske strane radilo neprijatelju ne zna se, tek, momci iz jedinice su solidarni sa svojim prevarenim drugom, pravi borci za TSV. Nedostaje samo natpis u trećem planu: Postanite profesionalni vojnik u Vojsci Srbije.

Ali, kakve su to TSV bez crkve? Glavni junak, kao svaki zdravorazumski Srbin, veruje da crkva leči um bolje od stručnjaka i kao nagradu dobija neodređene odgovore od svoje sestre monahinje. Odvodi svoju devojkicu u zemlju praotaca gde doživljava pravoslavno, mističko i dramaturški misteriozno isceljenje, nejasno koliko i scene njenog ritualnog kupanja. Nameće se činjenica da su se nacionalno „kovarnuli“, što je rezultat mističnih fraza pomešanih sa ritualima starih Slovena, dakle, *Vera, Pleme, Duh, Tle, Ona Kaja Rađa i Onaj Koji Pravi Decu Te Ubija Tuđu* stapaju se u jedno. Idi-la može da počne.

Ovakvo tumačenje može nekome ličiti na teoriju zavere, ali ako od Aleksića scenaristički i rediteljski nisu dati jasni znaci, ako je delo toliko „otvoreno“ u svojim težnjama prema „umetničkom“ po svaku cenu, onda je svako tumačenje, pa i ovo, potpuno legitimno. Gorčina i lament („Žali Bože materijalnih sredstava bačenih na film!“) malobrojnih filmadžija koji su pogledali *Stvar srca* nisu bitni zbog filma, već zbog parališuće sile sterilnog jadikovanja. Svi znamo da filmovi u ovoj zemlji nisu za gledanje već za razne vrste pranja i recikliranja, svi znamo da „postoji nešto trulo“ u konkursima Filmskog centra Srbije za nova scenarija, kao i to da su nam godine otete bez izvinjenja, ali to neće rešiti problem.

Potrebne su nam drugačije priče koje se zaista tiču ljudi, jasan i bolno iskren filmski jezik, a to može nezavisni, niskobudžetni, urbani film koji je, što su i brojne međunarodne nagrade pokazale, zaslužio svoje mesto pod Suncem, ali se za njega mora boriti. Vreme pozivanja na iracionalno i totemsko je (valjda) prošlo, a budućnost našeg filma je, nadam se, legendarni strip u kojem Kefa (mozak) poentira u prepucavanjima sa Srletom (srce). No, sve je to na individualnoj osnovi, dakle - stvar pameti ■

PLAĆENI OGLAS

STR(b) TAMJAN & BARUT & TURNEJE

Proslavite s nama Novu godinu, Božić, još koju Novu godinu, izborni rezultat.

Petarde, Vatra iz žbuna, Dinamit života, sve sa samoaktivirajućim tamjanom. Neka vas miomirisni ponesu u ludačku noć! (Specijalni popust za maloletnike - Mladi, neka trešti, neka roka, neka bride prsti!)

Pesma voljenih, radosti i tuge lepši su uz nas.

Baklje u kandilu, tamjan u obliku prskalica, sveće sa barutom - uveličaće vaša krštenja, koalicije, sahrane, predizborne skupove. Nek' se čuje kad su Zadušnice!

Želite koncert, volite opštenarodne spektakle?

Zaboravite Rolingstone i prepustite se nama. Bardovi, pevaljke, erotski napukli glasovi, mrtvac, patuljci i horde muzičara čija su deca gladna - premetaće se preko glave do rujne zore, zagolicaće vas do suza i znoja.

*Niko vam ne može pružiti takvu sabornost kao
Svenarodno-Tranzicioni Rabovi Božji, Tamjan & Barut & Turneje.
Sjedinite se voljeni, mi smo ovde samo zbog nas.*

REČNIK PARAKNJIŽEVNIH TERMINA

Inflacija književnih nagrada, kojih u Srbiji ima više nego pisaca, neminovno je dovela do inflacije propratnih tekstova poznatih kao saopštenja ili obrazloženja žirija. Nesrećna okolnost da se javnosti moraju prezentovati kakvi-takvi razlozi zašto se nekoj knjizi daje prednost u odnosu na druge, stavlja u pogon sve intelektualne snage književnih giganata i mastodonata koji sede u žiriju, što dovodi do vrlo zanimljivih rezultata. Suprotno uvreženom mišljenju koje drži da su saopštenja žirija najsporednija stvar na svetu, čitanje ovog štiva pruža mnogo više zadovoljstva od čitanja većine nagrađenih knjiga. Nije u pitanju samo razlika u dužini teksta, kako bi zlobnici pomislili, već i specifična, u teoriji mahom nepoznata terminologija koja u sebi sadrži neslućeni humorni potencijal. Nepravredno zapostavljena, saopštenja žirija trunu u požutelim kompletima starih novina, zaboravljena u kulturnim rubrikama ili čame na Internet stranicama koje posećuje samo pokoji zalutali surfer-namernik. Ovo je mali pokušaj da se otrgnu od zaborava spisi koje nijedan pisac, iz savim razumljivih razloga, neće uvrstiti u svoja sabrana dela.

Dok pišu saopštenja za dodelu nagrada, članovima žirija popuštaju sve logičke stege, te daju razobručenju imaginaciji na volju. Inventivnost književnih činovnika je najveća kod nagrada koje pleđiraju na kontinuitet sa srpskom srednjevekovnom kulturom. Sama pomisao na povelje, hrisovulje i zlatne krstove raspaljuje maštu književnih poslenika do usijanja. Kada se prenu iz paramističnog zanosa, kad zgasne stvaralački plam, činovnike hvata drhtavica od „studenog savremenog sveta“ (Slobodan Rakitić, povodom dodele Instelove nagrade za poeziju Dragomiru Brajkoviću), pa trče da nagrade pesnika koji im nudi spas od ledenog doba, pretežno u tradicionalnom obliku žara vekovnog ognjišta. Oduševljenje laureatom pretače se u nadahnuto obrazloženje koje vrvi od *pradavnih počela tamnine, glasova iskonu, vučjih jezika, poigravanja srpskom sudbinom, žive srme duhovne starine* i sličnih lutajućih aveti neupokojene srpske duhovnosti. Među kvalitetima koje poseduje književni tekst na najvećoj ceni je upravo *srpska duhovnost*. Stiče se utisak da piscu nikakva književna veština nije potrebna: ako je ponosni vlasnik *duhovnosti* srpske provenijencije automatski zaslužuje mesto u Panteonu. A što mu je nacionalni ponos prokrvljeniji, to mu je književni diskurs produhovljeniji. Tako se kali čelik arhaizovanog novogovora: krupnim rečima koje ništa ne znače. Da li je to baš tako? Pogledajmo kakva sve značenja mogu da se upišu u paraknjiževne termine koje su vredno skovali naši zatočnici posla književnog.

VUČJI JEZIK¹ - Originalan doprinos Mihajla Pantića poststrukturalizmu. Translingvalnim stanjima brujanja (Bart), romorenja (Fuko), lelujanja ili talasanja (opet Fuko) predsednik komisije za dodelu nacionalnih penzija pridružuje stanja zavijanja i urlikanja. Iz vučjeg jezika sevaju očajnički žedni nepodobnih krvnih grupa. Vučji jezik, paradoksalno, najčešće zavija na biblijske teme. Ovaj veseli termin rodio se u glavi našeg novopečenog teoretičara kada je shvatio da žudnja za istrebljenjem drugih etničkih i konfesionalnih „vrsta“, inherentna Nogovoj poeziji, više priliči vukovima nego ljudima. Puzzle-maher se još nije pozabavio Vučićevim jezikom. Videćemo šta li će tek tu da pronađe.

GLAS ISKONI² - Termin koji se nadovezuje na teoriju Barbare Hernštajn Smit „o lirskom iskazu kao o oponašanju kakva *osobnoga govornog iskaza* (Vladimir Biti, *Pojmovnik suvremene književne teorije*). Shodno tome, ovde se radi o jedinstvenom poduhvatu u celokupnoj istoriji poezije: sam iskon, prapočetak progovara lirskim glasom kroz stihove nagrađene pesnikinje. Pošto poezija Zlate Kocić koketira sa hrišćanskom teologijom, tumačenje po kome se iza glasa iskonu nalazi upravo Reč iz prvog stiha Jevandelja po Jovanu, tj. drugo lice Svete Trojice, nije za odbacivanje. Međutim, skloniji sam mišljenju da iz njene poezije progovara ništavilo, u skladu sa hrišćanskom teorijom o stvaranju sveta ex nihilo, ni iz čega. A možda je ipak reč o najobičnijoj pesničkoj ništavnosti. Korifeji gluvog doba veruju da se ovaj glas prvi put javlja u pesmi „Srpska se truba s Kosova čuje“. Ko ne razume trubu, ne razume srpsku poeziju. Ko čuje glas iskonu, taj je gluv za glas razuma. U svakom slučaju, sva tumačenja su potpuno proizvoljna, jer glas iskonu ne mogu da čuju čak ni apsolutni sluhisti.

PRADAVNA POČELA TAMNINE³ - Književni termin Bojane Stojanović Pantović skovan da bi čitaoce bacao na muke. Ona apodiktično tvrdi da poetska intuicija Aleka Vukadinovića „doseže do pradavnih počela tamnine“. Protiv ovakvog argumenta prostodušni čitalac nema šta da kaže: pesnik čija intuicija dobacuje ovako daleko zaslužuje i Nobelovu, a nekvoli Desankinu nagradu. U nastojanju da odgonetnem značenje ove tajanstvene sintagme bila mi je neophodna pomoć „Rečnika srpskohrvatskog književnog jezika“. Rečniku je sve jasno: pradavni - koji je iz velike davnine, davni, iskonski; počelo - osnovna pramaterija, elemenat ili načelo po kome ko živi i radi, osnovno pravilo; tamnina - osobina izgled onoga što je tamno, tamna boja, tama, mrak, pomrčina ili, u figurativnom značenju, zabit, zabačeni kraj, zaostala sredina. Kada ukrstimo navedena značenja možemo videti do čega zapravo doseže poetska intuicija Aleka Vukadinovića: do iskonskih načina po kojima živi i radi zabit; do osnovnih pramaterija pomrčine iz velike davnine; do osnovnih, iskonskih pravila zaostalih sredina; do davnih, osnovnih elemenata tamne boje itd. A možda je kritičarka mislila na nešto drugo, na pradavni početak tame, koji bi ovako pseudopoetski zakukljen mogao da se odnosi na staru teološku temu o poreklu zla. Tada bi stvari bile za nijansu (tamnine) jasnije. Možda. Ali *pradavno počelo (načelo po kome živi i radi)* srpska književna, čaršijska *tamnina* nalaže da se jedno misli, drugo govori, treće piše, a četvrto radi. Držeći se tog načela, kritičari i kritičarke zdušno pravu konfuziju na srpskoj sceni, vredno opslužujući stroj za pravljenje paraknjiževne magle ■

- nastaviće se -

¹ Mihajlo Pantić, u obrazloženju povodom dodeljivanja Vukove nagrade „Nedremanom oku“ Rajka Petrova Noga.

² Termin preuzet iz saopštenja žirija povodom dodele „Zičke hrisovulje“ Zlati Kocić. Žiri je radio u sastavu Dejan Aleksić, Miloš Milišić, Živorad Nedeljković, Goran Petrović i Dragan Hamović - predsednik. (Danas, 2. 6. 2006)

³ Termin Bojane Stojanović Pantović iz obrazloženja povodom dodele nagrade „Desanka Maksimović“ Aleku Vukadinoviću. (Politika, 18. 5. 2006)

BAS, ODRŽI REČ I VRATI NAGRADU! ODUPRI SE UDBI!

GLAS
PODRŠKE

Beton podsetnik:

Svetislav Basara: „UDBA i partizani imenuju NIN-ov žiri! Na azijski populizam treba svim topovima pucati!“ (Naša borba, 25. januar 1998)

Betonska kokoš protiv 1.150.000 kaplara

VREME SMRTI I RAZONODE

Piše: Tomislav Marković

NE MOGU DA SE SETIM JEDNE PREPEČENICE

(D.J. Danilov, iz zbirke *Žilavi pergament*, ciklus *Prtina pod snegom*)

? je kul.
Zaboravio sam jutros rečju jednu ja,
Pojam jedan u stih što sam svu noć gurao,
Da se setim uzalud sam danas durao
Kao da je reč ta bila sreća moja sva.
Zaboravio sam jutros sloves jednu ja.

Nisam ja od onih što im čitave rečenice prekrije zaborav
ko brčine usnu gornju skerletnu. Daniluška se redovno brije.
Meni fali samo jedna reč, teška ko skarabej u čilibaru,
jaka ko mermerna trudnica na staklenim nogama.

? je kul.
To je poslednja enigma noći usred bela dana.
Fali mi rima kao Bogu pasijans. Danilov to napiše i eto teologije,
jer Danilov je agnec kapitalac što trči kroz šumu simbola.

Nepotrebno precrtati:

Red bul? Tugomir Uvelak Đul? Sa-vič Dul?
Alat zvani tul? Na mozgu mi raste žul?
U obliku rotkve strugane pokušah mnogi kilodžul?
Meštar sviju hul? Terijer, pit-bul?
Aj, na umu, na rektumu Danilovu niče šul?
Kečeva sa kraljevima ful? Niko i ništa i nul?

I ružu muzinih vetrova će očerupati vetri
A nema razrešenja.

Odgonetka će stići putem *Interflore*
kad me cvet iz nečije kose ozari julskom vrućinom.
Iz božanske parusije, iz majčice Rusije ■

Piše: Marjan Čakarević

NEBOLOMSTVO

Nesi, SANU, čudo ti za oko...
(uritmljeno akademski)

Konjušari, purger, džanum,
raskrinka ih Memorandum.

Na Kosovu junak stoji,
mišlju mane, preizbroji.

Osrbelo sija ušće
nebolomno, proklikćuće.

Na Gori je brat do brata,
jagnjetina, pa salata.

Vukovarski piju vuci,
kad ukradeš - ti presvući.

A Goražde razgorelo,
granatnulo, zabombelo.

Kovčezima meri veru:
pet sinova po meteru.

Sarajevo samo htelo,
ni planina, ni počelo.

Devojčica bela lica,
srebrni metal - Srebrenica.

Prometnuše svetske lole,
NATO gore, bombe dole.

Tad Radovan od sve muke
ode bolan u hajduke.

Na dva slova knjiga spala,
pesnika i generala.

S Ravijojlom vreme piju
za nebesku, za Srbiju.

Mapom stisnu, stihom da'nu,
Uzneše se dveri SANU.

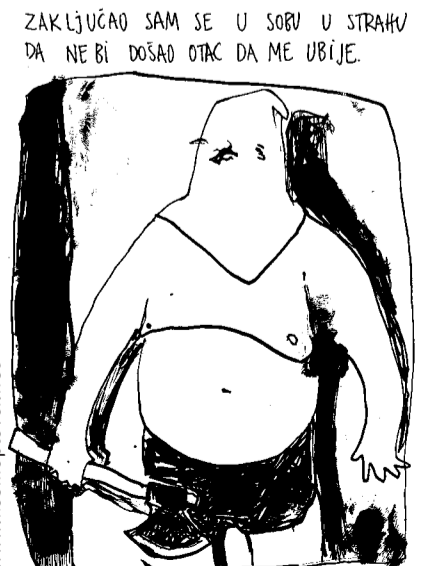
Ljubeznom čitateljstvu, koje „pod teretom svakidašnjih poslova“* nije uspelo da se razabere u prašumi savremene srpske poezije, nekoliko napomene i putokazi neće biti na odmet.

1. Pesma je nadahnuta izvrsnim *Magarčevim bregom* friškog akademika Milosava Tešića.
2. Deviza ispod naslova je malo prometnut čuveni Brankov stih.
3. Gora iz sedmog stiha je Ravna, a ne Semolj, iako su takoreći zagrljene.
4. U stihu šesnaestom uspostavljen je takozvani lirski dijalog sa knjigom stihova *Planina i počelo* pomenutog Noga, akademika.
5. Strofa jedanaesta, to jest stihovi 21. i 22. nastavak su pomenutog dijaloga sa još pomenutijim Nogom i njegovom pesmom, nekom vrstom postmodernog kolaža (ali slaganog očito još tada, dalekometno, za Akademiju, budući da se naši akademici samo u Njegoša razumevaju, i da po njima, akademcima, mi, Srbi, do Noga, sem Njegoša, oskudevamo u postmodernoj književnosti) *Rašta bolan ode u hajduke*.
6. Ravijojla iz stiha 25. predstavlja vilu, mitsko biće iz srpske narodne poezije, kao i Radovan i Ratko što su, mitska bića iz srpske narodne poezije.

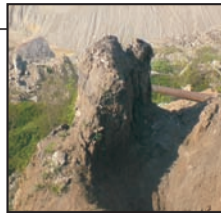
*Kako je Radovan Beli Marković jednom prilikom opisao sliku Tomasa Mana.

BLOK BR. V

A ŠTA ĆE REĆI LJUDI LAZAR BODROŽA

www.kosmoplovci.net

Piše: Miloš Živanović

VIZIJA ŠERLOKA ĆERAČA

Hipotetički slučaj

Popeo se Šerlok Ćerač na planinu, na stenu na grovnu, na šiljatu, negde kod SANU.

Šerlok Ćerač: Stone between the worlds! Kamen za kupus, kakvog nema na severnim škotskim obalama. Čuti stenje pod štapom rezbarenim Šerloka Ćerača. Šerlok Ćerač: O, planino! Manita! Usamljena! Reći u kozmozu!

Čami Šerlok na visini, na samini, a ćera mu se. Kad se vnu tamna sena, od stenja tamnija još, mnogo. Šerlok Ćerač: Vladiko! I Kralju! Pomiluj me i oprosti, Vladaru duha i države. Vladiko, žmurim od stra', a znam da si ti, i drščem.

Panu tamna sena na stenu osamljenu kraj Ćerača Šerloka.

Betmen: Nije vladika, nesrećo, no sam ja, Slep Miš Maniti.

Šerlok Ćerač: Vladiko i Vladaru, ne muči mi čula i dušu.

Betmen: Neću more da ti mučim dušu, no da te bačim dole do bodeža, okle si i došo.

Šerlok Ćerač: Nemo Vladiko, ja sam ti samo osto, u samoći na visini na promociji i antologiji, kad za Božić treba da se pokolje i popeva, ja sam samo osto i dr Nogo akademik ti s pingvinom.

Betmen: E, muko mudrice, a šta ćeš mi ti, kariran, sa topuzinom skupocenom. Da mi spopadaš princeze?

Šerlok Ćerač: Mogu odma' da ti pevam, bodežom i naliv-zlatnim-perom utvinim. I na romskom mogu da ti pevam.

Betmen: Nemo da mi gudiš, molim te. Nego, eventualno... Ajd ulazi u betmobil.

Šerlok Ćerač: Moljim?

Betmen: Talk to me, like lovers do.

I bi Stone between the worlds ■

Piše: Saša Ćirić

SABORANIJA

S dočeka Srpske, od misleće trske / reporterski zapiš

Ko te keca sa Meseca -
Rambo i Ceca.

Ko je Sil-Ikona a ko Dambo -
Ceca i Rambo.

Ko se plazi kad te gazi -
Trip u 7 gazda mazi.

Ko se budi a ko sniva -
Estrada i alternativa.

Za Egzit i Guču
i majmuni guču.

Ajzbrn i trubači
Ajdols i Sači end Sači,

Sakan i Olja,
šapka od Toholja.

Vladeta i Velja,
šećerlema prazna

i iz grada selja.

Republika i Srpska,
veličina drska,

Srbija do Kosova
i do Banskih dvora,

do pučine sinje
Semoljskoga mora.

Konan Dojl i Matija,
Sva srpska Muzokratija.

I Rusija i Kina -
tužna okarina

ispod pleka trube.

Za srpskoga Novaka,
pijane i kvarne,

prkosne i pakosne,
pokažimo zube!

Nema papazjanija -
populo onanija!

Nema prohibicija -
narodnjačka koalicija!

Ako tibi boli,
klozete ne soli!

Svi u jedno - snop ponosa
Pišti truba, guza bosa.

Pod barjakom sreće
Diluje se smeće.

Polećeo Džastis, oba oka kriva,
Srbija je pastiš, otvarač bez piva.

p.s.

Kud se dede Voja
pre kosovskog boja?

Čisti kalašnjikov
Mačkov brk je niko

Listaju se soneti:
„Ekonomija za poneti“.

Sitno cupka u gomili
Mulja reči: „Aprilili“.

Separat (iza Skupštine)

neko cupka a neko mora i da ...

Jočić na kiosku
loži tihu vatricu,

Stojković sa pendžera
hitne Hari Potera.

- Zašto Hari Potera?,
lupa Jočić kioska.

- Zato Hari Potera,
Plamen da ne otera ■

BULEVAR ZVEZDA

Piše: Redakcija **Betona**

POPOVIĆ, DANKO

POPOVIĆ, Danko (Arandelovac, 19.08.1928), po obrazovanju pravnik, po zanimanju pisac manifesta nacionalističkog agit-propa osamdesetih. Jedan je od retkih autora koji je uspeo da izbegne kontroverzu promene političkog kursa. Od početaka svoje karijere bavio se isključivo jednom temom - zlim srpskim usudom u XX veku. Geopolitički je vezan za šumadijsko-zavičajnu regiju, a geostrateški za Kosovo (*Božur i trnje*). Izraziti je primer „pisca jedne knjige“, tj. *Knjige o Milutinu*, objavljene 1984. u izdanju *Književnih novina*. Sudbina ovog kratkog romana je interesantna i po tome što njegova ponovljena izdanja predstavljaju odličan barometar stanja nacionalističkih turbulencija u Srbiji. Epicentar ovog udara može se locirati u memorandumskoj 1986. godini kada je *Milutin* doživeo šesnaest izdanja. Popović je napisao i tv dramu *Karađorđeva smrt* (1989) koja je zajedno sa *Milutinom* od ovog autora načinila najčitanijeg nepoznatog pisca. Ideja o smrti autora, paradoksalno nije doživela svoju realizaciju kod srpskih postmodernista, već kod jednog od najizrazitijih nacionalističkih pisaca. Pišući svoje tekstove „iz glave cijela naroda“, Popović je uspeo da postigne efekat poništavanja autorstva. Istoričar Egerić je ovaj roman nazvao *trebnikom etičnosti*. Sam Popović je u više navrata komentarisao razloge popularnosti svog romana, ističući da se tu ne radi o fikciji već o *svesrpskom dedi*. Čitav opus Danka Popovića predstavlja napor da se rehabilituje ideja militaristički preoznačenog pojma srpskog seljaštva koja se tokom osamdesetih našla u žiži ratne mobilizacije u jeziku medija i književnosti. *Šajkača, domaćin, ratnik, povratak nebeskoj Srbiji* - predstavljaju bazične pojmove Popovićeve po/etike. Danko Popović je jedan od najradikalnijih tumača srpskih ratova. Za njega je rat protiv Srbije počeo 1878. i od tada nikada nije prestajao. *Knjiga o Milutinu* je 2004. doživela jubilarno divot izdanje u ediciji SKZ. Danko Popović s ponosom kaže da su mu čitaoci mnogo puta pisali kako su *Milutina* „poklanjali bolesnima, stavljali ga u temelje kuće i umirali sa njim“. Ovakvu performativnu moć u novijoj srpskoj književnosti nije postigao čak ni *Hazarski rečnik* ■

Milutine, gde mi je glava?

